

1. Obiekt

CERKIEW GRECKO-KATOLICKA p.w. św. Jerzego

2. Czas powstania

XVI-XVII w.
1836 r.

Nr

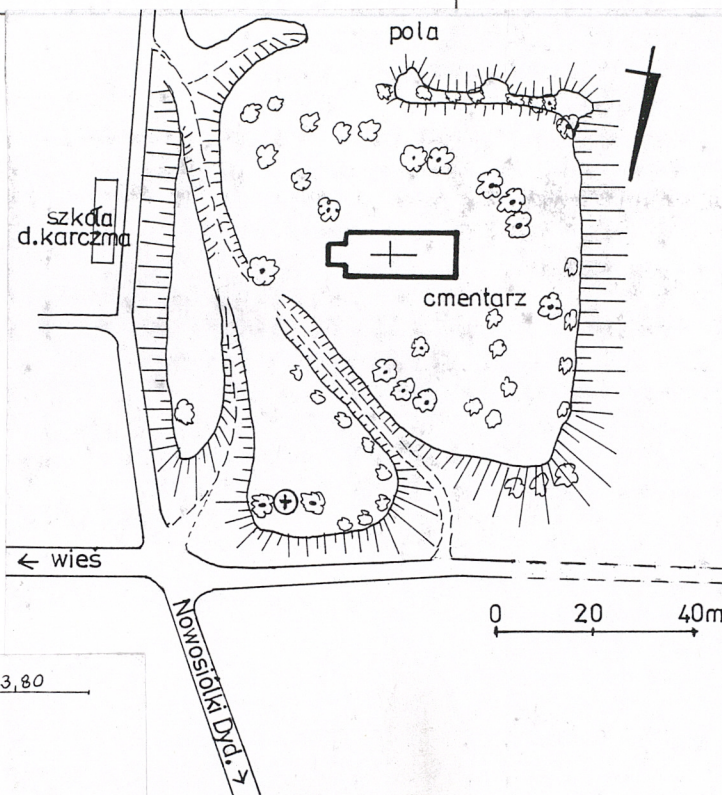
1720

PODKARPACKIE

3. Miejscowość

NOWE SADY

11. Zdjęcia rzut przekrój sytuacja orientacja

4. Adres

Nowe Sady
37-743 Nowosiółki Dydyńskie

Nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo przemyskie

gmina Fredropol pow. PRZEMYSŁ

6. Poprzednie nazwy miejscowości

do 1957 r. - Hujsko
Wijsko
Wujsko

7. Przynależność administracyjna 1. VI. 1975r.

województwo rzeszowskie

powiat przemyski

8. Właściciel i jego adres

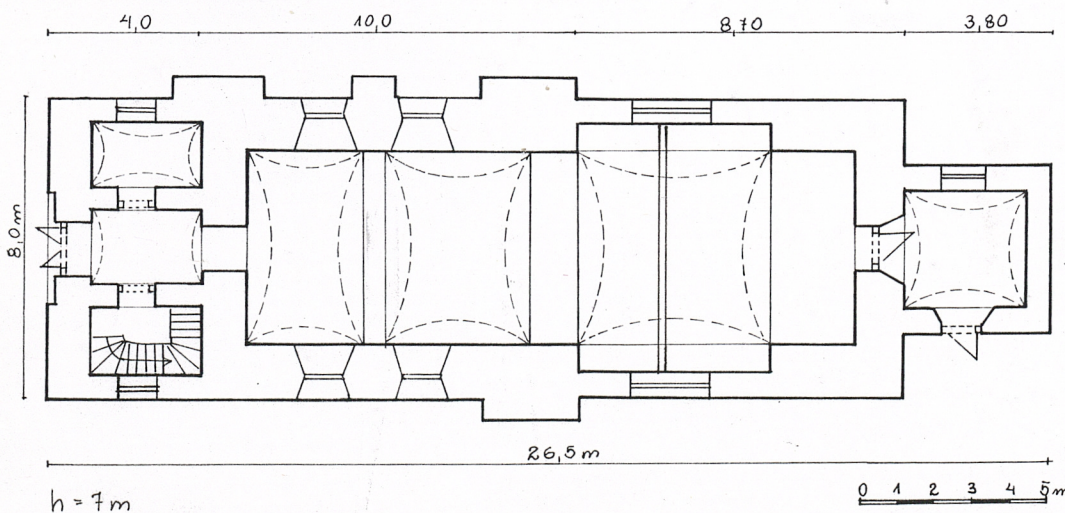
Parafia grecko-katolicka
p.w. św. Jerzego w Nowych
Sadach, 37-743 Nowosiółki
Dydyńskie, woj. Przemysł

9. Użytkownik i jego adres

Parafia grecko-katolicka
w Nowych Sadach

10. Rejestr zabytków

Nr A-224 data 16.04.1970r.

h = 7m

Cerkiew posadowiona jest na terenie wczesno-średniowiecznego grodziska, ufortyfikowanego w XVI-XVII w. - z tego okresu zachowany wał obronny od południa z trzema ziemnymi bastionami, cypel od północy posiada formę ziemnej bastii. W południowej ścianie cerkwi stwierdzono istnienie strzelnicy (ob.zamurowanej - była na wysokości ok.1,5 m, obok wnęki). Całość miała charakter obronny ale nieznana jest funkcja - nie jest wykluczone że był to dwór obronny, a być może cerkiew lub kościół o obronnym charakterze - jak pobliska cerkiew w Posadzie Rybotyckiej. Parafia istniała przed 1665 r. Wieś - w XVII w. określana Wujską, należała do starostwa przemyskiego, w 1787 r. przyłączono ją do klucza dobromilskiego. Istniała przed 1444r. W 1869 r. było tu 106 domów, w 1881 r. zamieszkiwało wieś 644 osoby wyznania grecko-katolickiego i 55 wyznania rzymsko-katolickiego. Parafia gr.-kat. należała do dekanatu dobromilskiego. Parafia rzym.-kat. znajdowała się w pobliskiej Kalwarii Pałacowskiej. Przekazy mieszkańców wskazywały, że omawiany obiekt był kościołem, który władze austriackie przekazały w 1836 r. na cerkiew - sprawa ta wymaga zbadania. Niemniej data 1836 widniejąca nad wejściem jest istotną cezurą w historii obiektu. Został on wówczas gruntownie remontowany - zlikwidowano dwie przypory przy elewacji południowej, zamurowano strzelnicę, być może z tego okresu pochodzi wieża i zakrystia, nie wykluczone że również żaglaste sklepienia wnętrza. Zachowaną polichromię można datować na 1 poł.XIX w. Z końca XIX w. pochodzi ikonostas, ołtarz główny (pocz.XXw.?) przeniesiony został z nieistniejącej cerkwi ze Śliwnicy (inf.mieszkańców). W 1930 r. miał miejsce remont - data ta widniała nad drzwiami jeszcze przed ostatnim remontem. Zapewne wymieniono wówczas pokrycie dachu (na blachę), być może cerkiew otynkowano (wieża i elewacja frontowa pokryta była pozornym boniowaniem). W l.1947-1989 cerkiew była nieużytkowana i stanowiła własność Skarbu Państwa. W 1988r. przekazana została w użytkowanie Parafii Rzym.-Kat. w Nowych Sadach na cele kultowe, wkrótce potem, w 1991r. została oddana wiernym obrządku grecko-katolickiego. Przeprowadzono remont - w jego trakcie pod zakrystią odsłonięto wylot

Sytuacja: cerkiew usytuowana w centrum wsi, na cyplu wyniosłego wzgórza stromo opadającego w kierunkach wschodnim, północnym i zachodnim, od południa przechodzącego w pasmo wzgórz otaczających wieś. Wzgórze to teren wczesnośredniowiecznego grodziska (IX-X w.). Cerkiew zajmuje centrum plateau ograniczonego od strony południowej ok. 50-metrowym wałem z pozostałościami trzech niedużych, ziemnych bastii. Dokoła cmentarz z kilkunastoma nagrobkami z przełomu XIX-XX w. oraz starodrzewiem. Dostęp do zespołu cerkiewno-cmentarnego od północy przez drogę w wąwozie bądź ścieżkami od strony płn.-wsch. i wschodniej. Cerkiew orientowana.

Materiał, konstrukcja, technika: cerkiew zbudowana z kamienia łamanego i cegły pełnej na zaprawie piaskowo-wapiennej, otynkowana; wnętrze nakryte sklepieniami żaglastymi na gurtach oraz odcinkowymi; więźba dachowa drewniana, stolcowa; dach kryty blachą; posadzki - w przedsionku, nawie i zakrystii współczesne płytki ceramiczne, w prezbiterium stare, ozdobne płytki wielobarwne (częściowo wtórnie ułożone), na chórze podłoga biała, w składziku i wieży wylewka betonowa; schody - drewniane, jednobiegowe, kręte; drzwi - drewniane, płycinowe, jedno- i dwuskrzydłowe w profilowanych opaskach; okna - drewniane, krosnowe, osadzone trwało, wielokwaterowe, prostokątne i półkoliste.

Rzut: na planie prostokąta z dostawioną od wschodu kwadratową zakrystią. Od zachodu wejście do niewielkiego przedsionka nakrytego sklepieniem odcinkowym, po bokach schody na wieżę i składzik sklepiony żaglasto. Korpus główny trójprzęsłowy nakryty sklepieniami żaglastymi na gurtach (przęsła i gurdy różnej szerokości) - 2-przęsłowa nawa i 1-przęsłowe sanktuarium. Z niego przejście do niskiej, prze-sklepionej żaglasto zakrystii.

Bryła: korpus główny wsparty trzema masywnymi przyporami przy ścianie północnej i jedną przy ścianie południowej, nakryty dachem czteropięciowym, z przystawioną od wschodu niską przybudówką zakrystii nakrytą dachem trójpęciowym. Środkowa część frontowa (zachodnia) wyniesiona w formie czterokondygnacyjnej wieży nakrytej dachem dwuspadowym. Pośrodku kalenicy korpusu głównego cebulasta kopułka z latarnią i krzyżem trójramiennym. Brak piwnic, pod zakrystią wyjście tunelu odchodzącego w kierunku wschodnim (w stronę wsi).

Elewacje: frontowa - gładko tynkowana, dwukondygnacyjna, z wyniesionymi dwiema kondygnacjami wieży w części środkowej, jednoosiowa, przedzielona gzymsem kordonowym i zwieńczona wydatnym, profilowanym gzymsem wieńczącym. Na osi półkoliście zamknięta płycina z prostokątnym otworem drzwiowym, nad którym, w tynku data: 1836, powyżej półkoliście zamknięte okno. Wieża wyniesiona ponad okap dachu, 4-boczna, z gzymсами kordonowym i wieńczącym, w kondygnacji najwyższej w ścianach pld., zach., płn. prostokątne okna umieszczone w odcinkowo zwieńczonych blendach; południowa - gładko tynkowana z masywną przyporą pośrodku, zwieńczona profilowanym gzymsem. W poziomie drugiej kondygnacji trzy okna półkoliste, w osi zachodniej-

14. Kubatura ok. 1400 m ³	15. Powierzchnia użytkowa ok. 130 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne sakrałne	17. Użytkowanie obecne sakrałne - msze raz w roku 15 sierpnia
18. Praca budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja 1987-1994 - remont na podstawie programu prac zabezpieczających i remontowych opracowanego przez inż. Ed. Makowieckiego i prowadzony pod jego nadzorem. Wykonano: - remont i uzupełnienie więźby dachu i wieżyczki; - naprawa dachu; - pokrycia; wymiana obróbek blacharskich - całkowita wymiana stolarki drzwiowej i okiennej; - zerwanie starej podłogi drewnianej, wykonanie podłoża i położenie płytek ceramicznych; - remont przypór (usunięcie zmurszałych cegieł); - wymiana drewnianych schodów na wieżę; - wykonanie betonowej opaski wokół cerkwi i odwodnień; - remont tynków zewnętrznych (likwidacja pozornego boniowania elewacji frontowej i wieży); - prace malarskie wewnątrz - zamalowanie polichromi do wysokości podpór gurtów; wprowadz. instalacji elektr.; - odnowienie ołtarza i ikonostasu (prace stolarskie) Inwestorem remontu była Parafia Gr.-kat. w Przemyśle		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy konstrukcje dachowe, pokrycia dachu, wyposażenie i instalacje) Ogólnie dobry po remoncie ale mocno zawilgocone fundamenty oraz przypory, odchodzący tynk w przyziemiu, nieuszczelność dachu nad schodami.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie - zewidencjonowanie zabytków ruchomych (wyposażenia) zachowanych w cerkwi; - uszczelnienie dachu nad schodami wieży; - odtworzenie nad drzwiami wejściowymi daty: "1930" (była tam oprócz zachowanej daty "1836" jeszcze przed remontem konserwacja polichromii (wskazane byłoby odsłonięcie malowideł zatynkowanych w czasie remontu); - zabezpieczenie przypór przed penetracją wody; - osuszenie fundamentów; - wykonanie dokumentacji badawczej terenu (grodziska) i elementów obronnych, badania historyczno-architektoniczno-archeologiczne całego założenia.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowania)

24. Uwagi różne

cerkiew usytuowana na działce nr 20 w Nowych Sadach,
pow. 0,23 ha

25. Opracował

tekst mgr Irena Zając, wrzesień 1998 r.
imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki Irena Zając, wrzesień 1998 r.
imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotograf Irena Zając, wrzesień 1998 r.
imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowania negatywów PSQZ Przemyśl

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

22. Bibliografia

J. Mojszartek, Katalog grodzisk i zamczysk
w Karpatach, Warszawa 1993

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsca przechowania, sygnatury)

27. Załączniki

nr 1 - c.d.opisu, zdjęcia

1. Miejscowość

NOWE SADY

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

CERKIEW GR.-KAT.p.w.Św.Jerzego

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

orientacja, zdjęcia

c.d.opisu (pkt 13):

na obu poziomach okna prostokątne; północna - opracowana jak południowa ale zachowane są trzy przypory (na długości nawy); wschodnia - gładko tynkowana zwieńczona jak pozostałe gzymsem, z przybudówką zakrystii (niższą i węższą), w której ścianach pld. i pln. prostokątne otwory.

Wnętrze i wyposażenie: wnętrze o układzie osiowym: przedsionek - nawa - sanktuarium - zakrystia. Przy przedsionku schodzik i wejście (schody) na wieżę i chór, nawa 2-przęsłowa otwarta do 1-przęsłowego sanktuarium. Z niego przejście do niskiej zakrystii. Wszystkie pomieszczenia nakryte sklepieniami żaglastymi oprócz odcinkowo nakrytego przedsionka. Nawa i sanktuarium oświetlone półkolistymi oknami umieszczonymi w ścianach bocznych (okna sanktuarium większe). Sklepienia i ściany do wysokości podpór gurtów pokryte polichromią (niżej też występowała - ob. pokryta tynkiem). W sanktuarium ikonostas. Za nim drewniany ołtarz (prawdopodobnie przeniesiony z cerkwi ze Śliwnicy k)Krasieczna). Polichromia: na sklepieniu zakrystii przemalowany kielich w obłokach, na sklepieniach sanktuarium i nawy iluzjonistycznie malowane gzymsy wsparte na kroksztynach, w polach "Ostatnia Wieczerza", "Zmartwychwstanie", "Matka Boska Pokrow". Na ścianie zachodniej, pod górnym, po obu stronach wejścia dwa anioły. Na gurtach dekoracja architektoniczna, ramowa. Wskładziku złożone elementy ikonostasu (drobne detale drewnianej dekoracji), w zakrystii trzy obrazy.

Instalacje: elektryczna

c.d. historii (pkt 12):

tunelu prowadzącego w kierunku wschodnim - prawdopodobnie jest to następny element obronny założenia XVII-wiecznego. Cerkiew jest bardzo interesującym i jak dotychczas mało zbadanym przykładem architektury obreonej z XVII w. Jej obecnie zachowany kształt jest przykładem skromnego klasycyzmu z elementami późnobarokowymi w wystroju wnętrza, które otrzymała w wyniku gruntownej przebudowy w 1836 r. Całość założenia na które składają się - usytuowanie na dawnym grodzisku, elementy założenia obronnego, cmentarz greckokatolicki z przeł. XIX-XX w., starodrzew otaczający cerkiew - stanowi wyjątkowo interesujący zespół również pod względem krajobrazowym.

Wkładkę założył: Irena Zajac, wrzesień 1998 r.

(imię i nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ Przemyśl

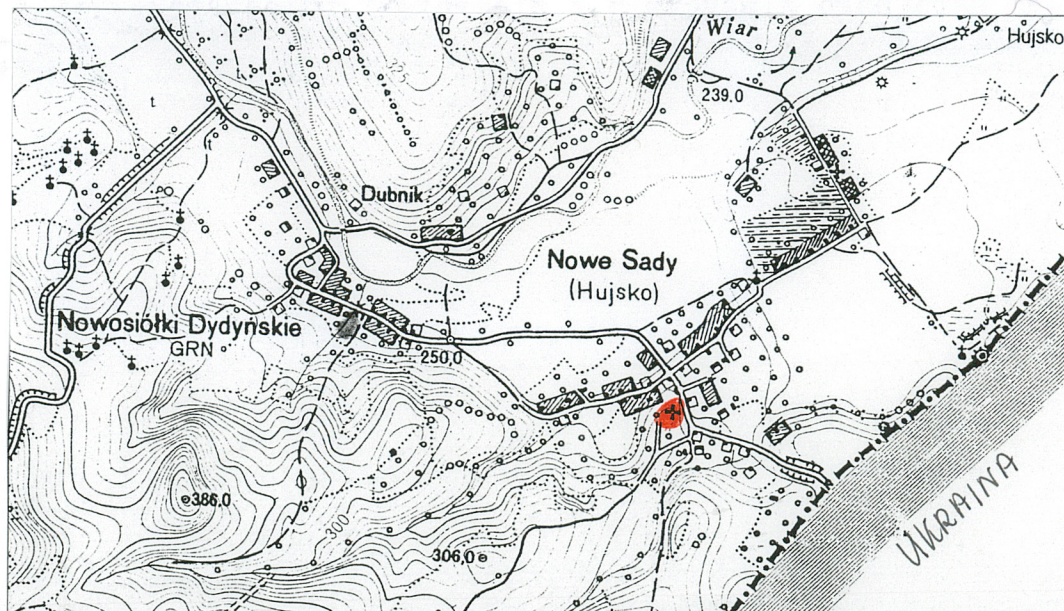
1)

2)

3)

- 1) Widok na fasadę (od strony zachodniej).
- 2) Fasada.
- 3) Elewacja południowa.

1. Miejscowość

NOWE SADY

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

CERKIEW GR.-KAT.p.w.Św.Jerzego

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia

4)

5)

6)

7)

Wkładkę założył: Irena Zajac, wrzesień 1998 r.
(imię i nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ.Przemyśl

- 4) Wnętrze - widok na sanktuarium.
- 5) Wnętrze - widok na chór.
- 6) Wnętrze - ikonostas.
- 7) Polichromia - widok na sklepienie pierwszego przęsła nawy.